

Mededeeling over *Cephalotes atratus* Latr. (Hym. Form.)¹⁾

door
A. STÄRCKE.

Een van de meest opvallende neotropische mieren is wel *Cephalotes atratus* Latr., eene groote, zwarte, platte mier, met onder een schild verborgen kop en met fantastische doorns naar boven en zijwaarts aan kop en thorax. In Bull. S. ent. France 1920 heeft Santschi eenige nieuwe spp. en variëteiten onderscheiden, terwijl vroeger al de even groote *quadridentatus* De G. en de wat kleinere *C. oculatus* Spin. en *alfaroi* Em. bekend waren. De meeste van deze variëteiten komen in Cayenne voor en zijn aan de Marowijne gevangen, zullen dus ook wel in Suriname voorkomen. Te Paramaribo is *Cephalotes*, zonder algemeen te zijn, toch naar het schijnt niet zeldzaam en zoo kon ik uit drie volken, resp. door prof. Stahel en de heeren van Heurn en J. Poot aldaar verzameld, groote serieën werksters onderzoeken. Bovendien zag ik vele exx. van andere plaatsen in Suriname, uit Cayenne, Peru en Trinidad. Het eigenaardige is nu, dat de middenhoorns op het pronotum, zooals bij alle gehoornde insecten regel is, meer ontwikkeld zijn naarmate de werkster grooter is, terwijl de oogen meer uitpuilen bij de kleinste werkster. Bij de determinatie van de te Paramaribo het meest voorkomende subsp. *4-dentatus* De Geer volgens de tabel van Santschi komt men voor verscheidene groote werksters terecht op subsp. *atratus* (die in Suriname o.a. door de Saramacca-exp. werd aangetroffen), en voor de kleinste werksters op *oculatus* Spin. Dit is weer een voorbeeld van de noodzakelijkheid om bij de determinatie van werksters uit te gaan van serieën van hetzelfde nest. Het is zéér wenschelijk om bij opspelden gemonteerd materiaal (altijd plakken, nooit doorboren svp.) altijd door een gekleurd papiertje aan de speld aan te geven, welke dieren uit één nest stammen, zooals de heer v. d. Wiel steeds doet, maar menig ander niet. Een tweede vraag is of misschien *oculatus* Spin. inderdaad de kleinste werkster van *atratus* Latr. zijn kan.²⁾ Ook deze vraag is alleen aan serie-materiaal te beantwoorden, en vooral: aan wijfje en mannetje. Er kan niet genoeg herhaald worden dat soortverschillen vooral op volledig ontwikkelde sexueele vormen gegrond moeten worden en liefst niet op de zoo sterk phaenotypisch fluctueerende werksters.

Een ander goed voorbeeld daarvan, toevallig ook uit Paramaribo, is *Camponotus (Myrmothrix) ustulatus* Forel. Werksters daarvan zijn veelal niet of nagenoeg niet te onderscheiden van lichtgekleurde werksters van *C. (M.) abdominalis* F. v. *atriceps* F. Sm. Doch het wijfje is aanmerkelijk kleiner, de kop is smaller en de kleur vager.

Bij onze Nederlandsche mieren geeft het wijfje den doorslag bij de keuze tusschen *Formica rufa rufa* Nyl. en *F. pratensis* Goeze, en tusschen *F. rufibarbis* F. en *F. glabaria* var. *fuscorufibarbis* For., terwijl bij mediterrane *Tetramorium* eveneens het wijfje onmisbaar is, doch meestal niet mee verzameld werd. Het onderzoek der ♂ genitalia is voor sommige genera van belang en laat bij andere volledig in den steek.

Den Dolder, Maart 1944.

Welke *Eumenes*-soorten komen in Nederland voor en van welke vindplaatsen?

door
A. ADRIAANSE, M.S.C.

Eumenes. Blüthgen heeft onze vroegere *Eumenes coarctatus* gesplitst in enkele soorten, waarvan in Nederland voorkomen: *coarctatus* L., *papillarius* Christ., *pedunculatus* Panz. Het is van belang de verspreiding dezer soorten in Nederland na te gaan. Hier in Tilburg ving ik steeds *pedunculatus* (nl. in 1940 2 ♂ op 12.6 en 1 ♀ op 12.8; in 1943 een ♂ op 29.7; in 1944 een ♂ op 24.5 en een ♀ op 9.8). Verder heb ik van Rijswijk (bij Breda) een *pedunculatus*-♀ van 2.8.

Pater Benno ving steeds *papillarius*. Ik ontving van hem 2 ♀♀ en 2 ♂♂ van Velp (bij Grave N.Br.) van 16 en 21.7. Verder ontving ik van Heino (Ov.) een ♀ en ♂ van deze soort van Juli 1943.

Op 21 Juli 1944 vond ik een urntje op Calluna in de omgeving van Tilburg. Dit leverde op 9 Augustus een vrouwelijke *pedunculatus*! Terwijl *papillarius* slechts één generatie schijnt te hebben (zou Pater Benno of anderen hun kwekingen niet eens in Entom. Berichten kunnen vermelden?), schijnt *pedunculatus* twee generaties

¹⁾ Naar een voordracht gehouden op de 77e wintervergadering der Ned. Ent. Ver. te Amsterdam, 4 Maart 1944.

²⁾ M.i. niet waarschijnlijk.